

SOUČASNÉ MOŽNOSTI A PROBLÉMY KOORDINACE PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ Z HLEDISKA SOCIÁLNÍCH ASPEKTŮ

C. Marková

MARKOVÁ, C. (Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha): *Současné možnosti a problémy koordinace plánování rozvoje území a rozvoje zemědělství z hlediska sociálních aspektů*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 20, 1984 (1) : 45-53.

Zemědělství je odvětvím, kde je koordinace sociálně ekonomického plánování po podnikové a územní linii nejnaléhavější a nejaktuálnější. Důležitým faktorem komplexního územního rozvoje je vytvoření koordinovaného systému, jehož úkolem je usměrňovat a podněcovat účelné sdružování prostředků zemědělských podniků, zainteresovaných organizací a národních výborů v oblasti sociálního rozvoje. Z hlediska zemědělských podniků je žádoucí koordinace především těchto okruhů: závodní stravování, výstavba a provoz předškolního zařízení, zdravotní péče. Vzájemná spolupráce přispívá ke zvýšení životní úrovně nejen u pracovníků v zemědělství, ale i u ostatních skupin obyvatelstva daného územního celku.

plánování rozvoje území; plánování rozvoje zemědělství; koordinace; sociální aspekty

Sociální plánování je jedním z hlavních nástrojů zabezpečování komplexního sociálně ekonomického rozvoje územních celků. V rámci jednotlivých územních celků slouží jako nástroj k vyrovnávání sociální úrovně a může aktivně napomáhat při doplňování sociálně politických opatření, na kterých má zájem více podniků nebo území jako celek.

Pro sociální plánování je rozhodující stanovení základních proporcí pro rozvoj území z hlediska celospolečenského zájmu a celospolečenských potřeb. Cílem je zajistit co nejefektivnější využití materiálních, finančních, kvalifikačních a jiných zdrojů v rámci určitého územního celku k plnění úkolů sociálního plánu.

Podstatným problémem nadpodnikového sociálního plánování je koordinace vztahů mezi orgány státní územní správy (národními výbory) a v místě působícími centrálně řízenými složkami různých federálních a republikových orgánů. Národní výbory nereprezentují jen úzké zájmy spravovaného území, ale musí prosazovat i zájmy celospolečenské. Mají důležitou integrační a koordinační úlohu, která spočívá ve formulování místních zájmů a potřeb, v zajišťování rovnováhy mezi různými společenskými funkcemi, které se v rámci území realizují, a ve vyrovnávání koeficientů mezi různými prvky ekonomické a sociální struktury.

Zkušenosti ze sledovaných vybraných okresů ukazují, že v podmínkách okresů to může být pouze okresní národní výbor, který jediný může zajistit účelné propojení sociálních plánů podniků a organizací na územní plán. Ze strany krajských národních výborů bude sociálně ekonomické plánování značně obtížné, a to pro velké množství sociálních vazeb, které je nutno plánem postihnout. Aktuálním úkolem se stává sociálně ekonomické plánování v rámci správních obvodů střediskových obcí, jejichž úloha v péči o komplexní rozvoj území se bude zvyšovat.

Zatímco v první fázi experimentálního ověřování metodiky sociálního plánování šlo o postižení maximálně rozsáhlého počtu komponent a dimenzí, umožňujících strukturální a obsahovou analýzu, jde v současné době o restrikci počtu ukazatelů, která má splnit tyto předpoklady:

— konstrukce plánu sociálního rozvoje má ve všech částech odpovídat parametrům současné plánovací soustavy;

— členění ukazatelů má vycházet ze zkušeností dosud používaných hmotných i hodnotových ukazatelů ve výrobně finančních plánech, v komplexních programech péče o pracovníky, experimentálních plánech sociálního rozvoje v plánu společensko-sociálního rozvoje JZD a v dalších dokumentech z oblasti sociálního programování;

— soustava ukazatelů má zároveň odpovídat jak potřebám řízení a plánování na úrovni podnikové, tak i potřebám vyšších stupňů řízení a statistickému využití;

— plán sociálního rozvoje má být zkonstruován tak, aby umožňoval pravidelné srovnání s dosahovanou skutečností, kontrolu opatření, sledování termínu realizace a odpovědnosti za dílčí výsledky.

Sledování dynamiky vývoje ekonomického a sociálního rozvoje má přirozeně velký sociálně politický význam.

Jednou ze základních otázek řešeného problému zůstává, jakou funkci má, resp. může mít plán sociálního rozvoje územního celku ve vztahu k plánu sociálního rozvoje podniku.

Teoreticky může sociální plán územního celku plnit vůči plánu sociálního rozvoje podniků (organizací), které se v něm nacházejí, tyto funkce:

1. registrační, sumarizační;
2. koordinační;
3. kooperační;
4. direktivní.

Tyto funkce může plnit alternativně nebo kumulativně, a to ve vztahu k plánu sociálního rozvoje podniku jako celku i k jeho jednotlivým tematickým částem. V dosavadních experimentech mají sociální plány územních celků (okresů) převážně registrační, sumarizační charakter. Sekundární analýza Komplexního programu péče o pracující a experimentálních sociálních plánů představuje jeden z informačních zdrojů územního plánu. Zpětná vazba zatím neexistuje, nemluvě už o propojení jednotlivých fází sestavování plánů. Perspektivně je však žádoucí, aby územní sociální plán plnil vůči plánu sociálního rozvoje podniku i funkci koordinační a kooperační, což právě předpokládá úzkou interakci

obou typů plánů ve vymezených tematických oblastech již v průběhu jednotlivých fází přípravy. Dokonce ani direktivní vztah územního plánu k plánu sociálního rozvoje podniku nelze vyloučit, a to zejména v těch oblastech, kde národní výbor jako orgán státní moci a správy je vůči podnikové odvětvové sféře v mocenském vztahu, ev. kde disponuje direktivními řídicími prostředky (např. oblast regulace pracovních sil, hygienický dohled, stavební řízení atd.).

Většina problémů souvisejících s dělbou funkcí mezi odvětvím a územím vyplývá z nedostatku finančních prostředků. Existuje vzájemná snaha, aby podniky přebíraly úkoly, které by měly zajišťovat národní výbory, a naopak.

V této fázi plánování sociálního rozvoje je nutné soustředit a účelně vynakládat prostředky, které jsou k dispozici. V dělbě funkcí mezi národními výbory a podniky je nutné vidět časové horizonty. V současné etapě mají podniky v řešení sociálních otázek důležité místo — mají finanční prostředky, stroje a lidi. Jde o to, jakým způsobem by národní výbory měly motivovat podniky, aby se do společných řešení problémů zapojily. Konečným cílem by mělo být přesunutí těžiště řešení sociálních problémů do územní sféry, včetně tomu odpovídající úpravy finančních vztahů.

Vztahy mezi národními výbory a podnikovou sférou se budou legislativně řešit ve směru posílení pozic a pravomoci správních orgánů.

Důležitým faktorem komplexního územního rozvoje jsou vztahy národních výborů k jim nepodřízeným podnikům a organizacím působícím v jednotlivých územních obvodech, jakož i právní a mimoprávní prostředky národních výborů ke koordinaci a kontrole těchto ústředně řízených jednotek, sdružování prostředků a sil národních výborů, podniků a celospolečenských organizací k zabezpečení úkolů komplexního rozvoje územních celků.

Za této situace nabývá mimořádného významu postavení národních výborů jako orgánů odpovídajících již ze zákona o národních výborech za komplexní ekonomický a sociální rozvoj územních celků a jako orgánů koordinujících tento rozvoj i vůči ústředně řízeným podnikům a organizacím.

Významný nástroj pro posílení této koordinační funkce představuje oblastní racionalizace. Podstatou oblastní racionalizace je co nejširší koordinační činnost jednotlivých stupňů národních výborů při řešení rozvojových záměrů podniků a organizací v jejich územních obvodech bez ohledu na podřízenost.

Oblastní racionalizace je podmíněna vzájemnou spoluprací národních výborů, podniků a organizací. Tato spolupráce se projevuje při přípravě a provádění komplexních opatření, které podporují rozvoj území jako celku.

Zkoumáme-li, jak se proces oblastní racionalizace v naší ekonomice již uplatňuje, musíme konstatovat, že jeho praktické provádění je teprve v počátcích. Hlavní příčinu tohoto stavu je nutno spatřovat především v tom, že široce formulované zákonné postavení a z něho plynoucí rámcové opatření národních výborů na úseku koordinace veškerého hospodářského života v územních obvodech (obsažené v zákonu o národních výborech, v zákonu o národohospodářském plánování a v nařízení vlády ČSR a SSR o oblastním plánování) nebylo v potřebné míře konkretizováno.

Obtíže působila nejasnost ve výkladu § 10 vyhlášky federálního ministerstva financí č. 151/1978 Sb. o sdružování prostředků socialistických organizací.

V praxi bylo ustanovení § 10 uvedené vyhlášky ze strany ústředně řízených podniků a organizací často nesprávně vykládáno tak, že v případech, kdy při sdružování prostředků nepřichází v úvahu partnerství národních výborů, nejsou národní výbory oprávněny ovlivňovat sdružování realizované v jejich územních obvodech. Tento mylný názor pak vede k tomu, že sdružovací proces probíhá bez vlivu národních výborů. V současné době upravuje sdružování finančních prostředků socialistických organizací vyhláška č. 15/1984 Sb., kterou se mění vyhláška federálního ministerstva financí č. 151/1978 Sb.

Při zkoumání otázek, ev. zpřesnění podmínek sdružování prostředků a sil k plnění veřejně prospěšných úkolů bude třeba brát v úvahu okolnost, zda ke sdružování prostředků a sil má docházet výlučně na základě dobrovolnosti, zda by nebylo účelné a prospěšné stanovit určitou povinnost podnikům a jiným socialistickým organizacím sdružit (za podmínek stanovených zákonem) prostředky k určitým úkolům. Ne vždy lze vystačit s dobrovolným podřizováním, zejména tehdy, je-li rozpor mezi dílčími zájmy podnikovými, odvětvovými a skupinovými, nebo individuálními zájmy občanů a obecnými společenskými zájmy.

Mezi závažné úkoly vytyčené XVI. sjezdem KSČ bezesporu patří zkvalitňování činnosti a rozšiřování pravomoci národních výborů nižších stupňů. Ve smyslu závěrů XVI. sjezdu KSČ a 6. plenárního zasedání ÚV KSČ z roku 1982 schválila vláda ČSR v nedávné době komplex opatření, v němž jsou vyjádřeny zásady o zřizování a působnosti národních výborů ve střediskových obcích.

Významná úloha připadne těmto národním výborům na úseku koordinace činnosti výrobních organizací včetně JZD, společenských a zájmových organizací Národní fronty a při společném zabezpečení péče o občany, kteří v příslušném územním obvodu bydlí a pracují. V uvedeném směru se zvýší nároky na činnost národních výborů při zabezpečování potřebných služeb, stravování, při lepším využívání sportovních a kulturních zařízení i v péči o důchodce. Tyto úkoly budou řešeny koordinací volebních programů Národní fronty a dlouhodobými programy péče o pracující, které přijaly jednotlivé organizace.

KOORDINACE SDRUŽOVÁNÍ PROSTŘEDKŮ A ČINNOSTÍ MEZI NÁRODNÍMI VÝBORY A ZEMĚDĚLSKÝMI PODNIKY

Na základě materiálů získaných při terénním výzkumu ve vybraných okresech ČSR jsem se pokusila vytypovat hlavní okruhy koordinace, založené převážně na sdružování prostředků a činností mezi národními výbory a zemědělskými podniky. Jedná se o tyto okruhy:

1. zdravotní péče,
2. předškolní zařízení,
3. závodní stravování,
4. ochrana životního prostředí.

Zdravotní péče

V 5. a 6. pětiletce byla rozšířena a zkvalitněna zdravotní péče o pracující v závodech, takže bylo možno řešit i problematiku odvětví, v nichž se zdravotní služby závodní formou poskytují jen menší části pracujících. V tomto směru jsou aktuální zejména zemědělské podniky.

V druhém pololetí 1980 provedl Výbor lidové kontroly ČSR a výbory lidové kontroly národních výborů prověrku, jak se plní vybrané úkoly péče o zdraví pracovníků v zemědělství ve třech krajích ČSR. Výsledky byly převážně málo uspokojivé.

V současné době vychází plánování rozvoje zdravotní péče o pracovníky v zemědělství a potravinářském průmyslu z plánu rozvoje zdravotnických zařízení do roku 1990. Základním ustanovením je usnesení předsednictva vlády ČSSR č. 174/1978 o zdravotní péči o pracující, v němž se ukládá zabezpečit „vypracování harmonogramu dobudování uceleného systému péče o pracující v zemědělské výrobě a na závodech, zejména projednání finanční a investiční účasti zemědělských závodů včetně JZD na výstavbě zdravotnických zařízení a na úhradách jejich provozu“.

V dosavadní organizaci byli pracovníci v zemědělství převážně zahrnuti do systému zdravotní péče o venkovské obyvatelstvo. Cílem zavedení nové soustavy má být vyrovnaní úrovně zdravotní péče na srovnatelnou úroveň s průmyslem.

Perspektivně se předpokládají tři varianty zdravotnických zařízení, jimž bude svěřena zdravotní péče o pracovníky v zemědělství (směrnice č. 32/1973, Věstník MZVŽ SSR):

- a) zřizování lékařských stanic přímo v zemědělských závodech,
- b) vyčlenění lékaře pověřeného péčí o pracující v zemědělství a postupné budování společných zdravotnických středisek s jedním obvodem závodního lékaře,
- c) otevřená obvodní zdravotní zařízení s více obvody a s rozšířenými službami.

Nejrozšířenější má být varianta b), organizačně nejméně náročná. Plánovaná zdravotnická síť má být budována v souvislosti s procesem koncentrace v zemědělství a s podnikovým a územním plánováním sociálního rozvoje.

Nová koncepce organizace zdravotnictví pro pracovníky v zemědělství je experimentálně ověřována již od roku 1977 v okrese Znojmo a v okrese Michalovce, kde byly realizovány všechny tři formy zdravotní péče o pracovníky v zemědělství.

Z usnesení vlády ČSR č. 115 z 29. 4. 1981 vychází Návrh plánu rozvoje zdravotnických zařízení poskytujících péči pracujícím v zemědělství v 7. a 8. pětiletce.

Řešení zdravotní péče o pracovníky v zemědělství je náročným úkolem, uvědomíme-li si, že téměř každý dvacátý pracovník měl pracovní úraz (v JZD 4,8 %, ve státním sektoru 4,6 % z celkového počtu pracovníků) a 80 bylo smrtelných. Trvání jednoho případu pracovní neschopnosti má narůstající tendenci (JZD 26,9; státní sektor 24,4 dne).

Mnohé pracovní úrazy a nemoci z povolání vznikly v důsledku nevhodného pracovního prostředí. Zlepšováním pracovního prostředí se

zabývá plán ozdravných opatření, jehož doporučené ukazatele se zařazují v rámci pětiletých plánů Komplexních programů sociálního rozvoje do ročního plánu ozdravných opatření.

Předškolní zařízení

Výstavba a provoz předškolního zařízení přechází v posledních letech zčásti do péče závodů a družstev. Právní normou pro závodní nebo družstevní zařízení se stalo Nařízení vlády ČSR o zřizování a provozu předškolních zařízení socialistickými organizacemi z 30. 8. 1978 č. 92 Sb. Závodní nebo družstevní předškolní zařízení se zřizuje se souhlasem příslušného ONV, u JZD se souhlasem SDR.

V současné době jsou převažující formou územní předškolní zařízení (navštěvuje je 83,3 % dětí soustředěných do mateřských škol). Socialistická organizace, která neprovozuje vlastní předškolní zařízení, přispívá na výstavbu, vybavení a provoz územních předškolních zařízení finančními prostředky podle počtu míst, které pro děti jejich pracovníků zaručí MNV (disponibilní místa). Podnik může též poskytovat služby svými pracovníky. Vztah mezi podniky a MNV má být stanoven smluvně na podkladě vyhlášky č. 119/1972 Sb. o sdružování prostředků socialistických organizací a o poskytování příspěvků na investiční výstavbu a provoz těchto zařízení.

Rovněž u jeslí naprosto převažuje územní síť, i když se v 7. pětiletce počítá s nárůstem závodních jeslí (tato forma není doposud u JZD zcela využívána).

Závodní stravování

Základním východiskem v racionalizaci závodního stravování jsou závěry z projednávání problematiky dalšího zkvalitňování výživy obyvatelstva na XV. sjezdu KSČ. Jde přitom o zvýšení úlohy společného stravování při dalším růstu produktivity práce a objemu výroby na tomto úseku, o zkvalitnění investic, zprogresívnění technologických procesů a úsporu materiálních a finančních prostředků i pracovních sil.

Závodní stravování je zásadně upraveno Nařízením vlády Československé socialistické republiky č. 127/1982 Sb., které vešlo v platnost 1. ledna 1983. V těchto předpisech se stanoví základní trend rozvoje závodního stravování, kapacita a vybavení závodních jídelen a jejich využívání, hygienické a epidemiologické předpisy při společném stravování, zajištění závodního stravování pro II. a III. směnu, zásady dietního závodního stravování, způsob sdružování prostředků více závodů na společné závodní jídelny, příspěvky zaměstnanců na stravování v cizích závodních jídelnách a zařízeních RaJ a Jednot.

Koncepci dalšího rozvoje závodního stravování podávají Zásady diferencovaného stravování pracujících a systém řízení výživy, zpracované MO ČSR — Správou závodního stravování, které vycházejí ze současného stavu, dokumentovaného statistickým šetřením Českého úřadu statistického z roku 1978, které podchytilo stav ve všech hospodářských, rozpočtových, příspěvkových a společenských organizacích. Vytvářejí systém racionálního a diferencovaného řízení výživy pracujících.

V závodním stravování je prvořadým úkolem zajištění trvalého zvyšování počtu strážníků a dosažení co největšího počtu strážníků z cel-

kového počtu pracovníků, kterým se podává teplá strava bez ohledu na to, na jakém pracovišti a ve které směně pracují.

V dlouhodobém výhledu by rozsah závodního stravování měl být zabezpečen zhruba pro 75 % pracovníků, což bude představovat optimální stav pro zemědělské výrobní podniky hospodařící na půdě. Vyšší účast lze předpokládat pouze v organizacích s činností koncentrovanou do jednoho místa a s takovým denním režimem práce, který pracovníkům stravování umožňuje.

Ochrana životního prostředí

Otázky ochrany a tvorby životního prostředí, zejména pak vztahů zemědělství k přírodním složkám, jsou tak závažné, že vyvolávají nutnost vzájemné spolupráce zemědělských podniků a národních výborů na tomto úseku. Odbor kultury ONV řídí a koordinuje činnost celého okresního aktivu tvorby a ochrany přírody. Péče o životní prostředí se stává v současné době jedním z důležitých úkolů hospodářské a sociální politiky. Ochrana životního prostředí se musí stát nedílnou součástí ekonomicko-sociálních programů rozvoje všech oblastí, rovnocennou jejich ostatním základním složkám.

Rozvoj technologických procesů v důsledku prudkého vývoje výrobních sil a zvyšování ekonomických potenciálů vytváří v této oblasti nové problémy, které zřetelně ukazují na reálnost rizika porušení rovnováhy v přírodě. Je smutnou skutečností, že k tomuto stavu přispívá i zemědělská výroba.

Zemědělská výroba může v krajině podmínit a negativně ovlivnit tyto procesy:

- porušit koloběh vody, resp. prostřednictvím vody ovlivnit změnu geochemického oběhu látek, částečně ovlivnit také kvalitu atmosféry v oblastech specifických složek zemědělské výroby;

- ovlivnit reliéf a vztah mezi pedogenetickými a odnosovými procesy natolik, že dojde k degradaci základní složky geosystému — půdy;

- ovlivnit biotické složky krajiny až k její úplné změně v náhradní biocenózy.

Otázky ochrany a tvorby životního prostředí, zejména pak vztahů zemědělství k přírodním složkám prostředí jsou tak závažné, že buď samotné zemědělské podniky, představující dnes velké hospodářské a územní celky, anebo kooperační obvody resp. OZS by měly mít ve svém štábu odborníky, jejichž úkolem by bylo zajišťovat vzájemný soulad mezi zemědělskou velkovýrobou a životním prostředím.

Vztahy mezi zemědělskou výrobou a krajinou se všemi ostatními funkcemi jsou komplikované. Aby bylo možno zajistit soulad mezi jednotlivými prvky krajiny, je nutno spojovat intenzivní zemědělství o vysoké produktivitě živé práce s obytností krajiny.

Celková úroveň životního prostředí je výrazem i určité životní úrovně socialistické společnosti. Jestliže v přírodních složkách životního prostředí je zemědělské a venkovské obyvatelstvo v příznivější situaci než obyvatelstvo městské, pak je nutné tuto příznivou situaci i nadále rozvíjet.

Kromě uvedených okruhů, kde spolupráce zemědělských podniků a národních výborů při územní koordinaci národními výbory je zvlášť aktuální, je třeba, aby se jejich vzájemná spolupráce rozvíjela také na všech ostatních úsecích a územně se promítajících činnostech. Týká se to např. organizace osobní dopravy, urbanistického a stavebního řešení bytové výstavby, řešení technického a občanského vybavení sídel, řešení krajinářských úprav aj.

ZÁVĚRY

Zemědělství je odvětvím, kde je koordinace sociálně ekonomického plánování po podnikové a územní linii nejnaléhavější a nejaktuálnější. Je to dáno především plošným charakterem rozmístění zemědělské výroby, značným počtem výrobních středisek a rozptýlením bydlišť pracovníků. S tím pak souvisí vliv zemědělství na vývoj struktury venkovských sídel, na jejich obytné prostředí, způsob řešení občanské a technické vybavenosti.

Ukazuje se, že nejvhodnějším správním celkem pro plánování sociálního rozvoje v územním pohledu je v současné době okres. Stojí však za úvahu, zda by nebylo účelné přejít na nižší stupeň správního celku, tedy střediskovou obec. Nositeli plánování sociálního rozvoje územních celků musí být ve všech fázích pouze příslušné národní výbory.

Další rozvoj sociálního plánování územních celků vyžaduje prohloubení vlivu územních orgánů na rozvoj ústředně řízených organizací. Toto prohloubení by se mělo týkat především:

a) funkce kontrolní, která by se měla týkat celé oblasti péče o pracovníky;

b) funkce kordinační, tak aby národní výbory mohly podněcovat sdružování prostředků, příp. být samy nositelem sdružených akcí a koordinovat účinněji neinvestiční činnost ve svém správním obvodu.

Důležitým faktorem komplexního územního rozvoje je vytvoření koordinovaného systému, jehož úkolem je usměrňovat a podněcovat účelné sdružování prostředků zemědělských podniků, zainteresovaných organizací a národních výborů v oblasti sociálního rozvoje.

Z hlediska zemědělských podniků je žádoucí koordinace především těchto okruhů: závodní stravování, výstavba a provoz předškolních zařízení, zdravotní péče. Vzájemná spolupráce přispívá ke zvýšení životní úrovně nejen u pracovníků v zemědělství, ale i ostatních skupin obyvatelstva daného územního celku.

Došlo dne 27. 7. 1983

МАРКОВА, Г. (Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и продовольствия, Прага): *Современные возможности и проблемы координации планирования развития страны и развития сельского хозяйства в отношении социальных аспектов*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 20, 1984 (1) : 45-53.

Сельское хозяйство представляет собой отрасль, в которой координация социально-экономического планирования по хозяйственной и региональной линии наиболее насущна и наиболее актуальна. Важным фактором комплексного регионального развития является создание

координированной системы, в задачу которой входят направлять и побуждать рациональное объединение средств сельскохозяйственных предприятий, заинтересованных организаций и национальных комитетов в области социального развития. С позиции сельскохозяйственных предприятий желательно координировать, прежде всего, следующие сферы: общественное питание трудящихся, строительство и эксплуатация дошкольных устройств, медицинское обслуживание. Взаимное сотрудничество содействует повышению жизненного уровня не только работников сельского хозяйства, но и других групп населения данного территориального региона.

планирование развития региона; планирование развития сельского хозяйства; координация; социальные аспекты

MARKOVÁ, C. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Praha): *Current Possibilities and Problems of the Planning Coordination of Territorial Development and Agricultural Development with relation to Social Aspects*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 20, 1984 (1) : 45-53.

Agriculture belongs to the branches in which the coordination of social and economic planning is the most urgent in keeping with the on-farm and territorial lines. An important factor of the complex territorial development is the formation of a coordinated system regulating and initiating appropriate grouping of the capital means of farms, responsible organisations and national committees in the field of social development. From the viewpoint of farms, mainly the following facilities should be coordinated: on-farm catering, building-up and operation of pre-school facilities, health care. The cooperation contributes to the increased standard of living not only of agricultural workers but also of the other groups of population in a given territorial unit.

planning of territorial development; planning of agricultural development; coordination; social aspects

Adresa autorky:

Dr. Cyrila Marková, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Dlážděná 6, 110 00 Praha 1
